

母語是通往祖靈的護照

作者：孫大川教授

一般來說，臺灣對各族群母語和方言生態情況的了解是非常缺乏的，遑論對全球語言死亡現象能付出怎樣的關心。即便是強勢語言的漢語系統。由於種種歷史因果和政治意識形態的干擾，它始終被侷限在各式各樣的禁忌扭曲中，或任其胡亂接枝，或讓它自生自滅。而學術界封閉式的疲軟研究，對整個情況的改善，幾乎起不了任何積極的作用。

1970年代以後，臺灣整個政治形勢有了結構性的變化，隨著兩岸關係的重新定位以及對國民黨政權的本土化挑戰，臺灣語言現象也產生了新的變化。北京腔的國語美典，逐漸被臺灣國（ㄍㄤ）語所取代，閩南、客家語言有強烈的復振現象。1984年，臺灣原住民權利促進會成立「還我母語」運動也成為臺灣原住民主體自覺的重要訴求。

法政面的鬆綁，固然可以提供一個比較鬆軟的語言環境，但是由於這些母語或族語復振的訴求，夾帶著複雜的政治情緒。因而政治意識形態的衝突，也反映在不對等的語言關係中；臺灣整體的語言生態環境，仍然處在叢林法則的焦慮裡。這種情形，如果放在與漢語系相較處於絕對弱勢的南島語系臺灣原住民各族語言來觀察，更顯得格外尖銳。

四百年來，主要活動在臺灣西部平原地帶的平埔族各族群，以及近一百年來中央山脈與花東地區的臺灣原住民各族，其族語流失甚至死亡的遭遇，其實非常吻合本書作者克里斯托在其大作『語言的死亡』（Language Death）一書的分析。說某種語言死亡了，是因為再也沒有人說這種語言。我們的平埔族語除了極少數噶瑪蘭語尚能極有限的使用外，其他八到九種平埔族語言，大都已經死亡。幸運者多少還存留在若干檔案、文獻裡，成了沒有檔案管理員的存在。

根據克里斯托的研究，要估計從古至今人類到底有多少種語言，幾乎是一件不可能的事。但是自一九八〇年代起出版的調查報告，估算現今人類尚存活（living language）的語言數目，大約是在六千到七千之間，而且他還非常謹慎地羅列出導致此一數字在方法論上的諸多難題。以此做參照點，再按存活的（viable）、瀕危的（endangered）、彌留的（moribund）以及滅亡的（extinct）等等分級標準，學者們對下一個世紀人類語言的存活率，做出相當悲觀的預測。折衷的說法，估計此後一百年，人類的語言將有百分之五十會死亡。百分之五十，即三千種語言，把時間換算上來，就等於說每兩個星期，平均便要死掉至少一種語言。

陳金龍

交通部民用航空局台北國際航空站技工
教育部國語推行委員會族語教材評鑑委員
國高中族語能力認證考試命題委員

Pasawalian Pangcah
海岸阿美語 | 翻譯文學 優選

這樣的估算結果，如果從我的原住民卑南族經驗來看，實在不是什麼危言聳聽的浪漫預言。它反映了一個正在持續發生的事實！卑南族大約一萬人左右，世居台東市區附近扇狀的沖積平原上，很早就與漢人接觸共居。童年經驗裡，親眼目睹部落祭儀和風習的瓦解，看著自己豐富、典雅的語彙隨著部落老人的逝去而快速；流失，那些焦慮和恐懼感，很難讓沒有同樣經驗的人理解到。長大之後，有機會和更多其他原住民各族群朋友相處，卻驚訝地發現語言死亡的威脅同樣表現在他們的生命經驗裡，不因人數多寡或地理位置而有所不同。可見語言受損狀況的估計，不單純是一個量的問題，它需要做更整體的綜合評估。這當中包括國家的語言政策，也牽涉到內部的族群關係、政經地位、文化氛圍與彼此的心理圖像。克里斯托在『語言死亡』一書裡，對此皆有清楚、廣泛的討論。

指出語言死亡的普通現象，引發人類的危機感，應當是『語言死亡』這本書的主要目標。接下來的問題是：挽救瀕危語言的價值和意義何在？語言的統一、共同化，不正是減少溝通障礙的有效途徑嗎？

溝通的問題，不單純是語言障礙的問題。同一族群、同一家族、同一語言內部的紛爭，其慘烈的程度不下於外邦人。此處，克里斯托引進了生物多樣性的概念，以整體論 (Holism)的觀點，主張將生態系 (Ecosystem)的生物學領域和人類整個文化活動，一同放在相互牽連、相輔相成的關係網絡裡來看待；如此，則任何族群文化、語言流失，就如同在生態系物種的受損一樣，對整個人類文化基因的演化，造成難以估計的影響。這種情況，如果能從大歷史或整個人

類文明縱深來觀察，應該可以看得更清楚。作者因而藉俄國作家伊凡諾夫 (Vjaceslav Ivanov)的話說：

每一種語言，都是宇宙的某種模型，都是我們了解世界的符號系統，我們若有四千種不同的方法可以描述世界，我們不因此而變得富有嗎？所以，我們應該重視語言的保育工作，一如我們重視生態保育一樣。

語言的價值不僅於此。人類語言的結構，是人類智能成就的證言，反映一個族群的性格 (character) 與文化特色 (distinctiveness)。因而語言便是民族的族譜，是自我身份認同的線索；喪失自己民族的聲音，猶如失去民族靈魂的安宅，死去的不只是語言，民族與文化也隨之死亡了。

讓我們把場景再拉回到臺灣原住民的語言問題上。

和大多數部落民族或弱點民族的經驗，臺灣原住民的語言文化都曾遭遇到外來大量移民的人口壓力，接著而來的經濟剝削、政治宰割和文化同化，不緊逼使原住民放棄自己的語言、生活方式和價值體系，而且在種種有意無意的互動過程中，竟使幾代的原住民輾轉於污名認同的深淵，由此而衍生的適應問題，不斷啃蝕臺灣原住民的靈魂。八〇年代「還我母語」運動，固然喚起了原住民及主流社會對原住民語言環境的關注，但是政治籌碼化的口號或回應，以及邊緣化聊備一格的小惠或支持，對原住民語的再生，並沒有積極的幫助。

如何著手拯救瀕危的語言？克里斯托花了一整章的篇幅，提出若干具體的作法和建議，底下我們將依我對臺灣原住民復振這幾十年的觀察與反省，配合「語言的死亡」所

提供的方案，試擬可行的解決之道。

首先，是充分認知原住民各族語言的價值。只要對南島語系語言具備一點知識的人，不難發現：臺灣原住民因長期孤懸在整個兩億八千萬南島民族人口分布區域的北疆，因而保存了南島語言複雜、豐富的古老形式，它是解開南島語言奧祕的鑰匙。這樣的一個特殊價值，始終未被臺灣主流社會認真面對過。尤其隱藏在臺灣原住民語言中有關山、海、島嶼以及種種生態世界的分類法則，根本是漢語構造中所欠缺的感知成份。如果我們文化發展的概念，真如前文所述，是結合生態體系和文化建構為一體的整體觀(Holism)，那麼原住民語言的存在，無論就其歷史、生態的或知識的各個面向來看，都關係著臺灣文明的再造。早期平埔族語言對漢語的介入，近來臺灣原住民節奏與原住民文學對臺灣整個音樂及文學語言的衝擊，雖仍處在萌芽階段，但它的後勁是可以期待的。

第二、設立官方或原住民語言生態復振機構。八〇年代以來，有關原住民語言的復振工作，大都是零碎的、個別的，不但沒有建立一套有效的方法，而且資源分散經濟無法累積。整合機構在此便顯得格外重要。它主要的工作包括對整個語言生態環境的掌握與分析，各種統計資料的建立，各種語彙的蒐集，詞典的編修，族語教材及整體學習機制的設計，與國際瀕危語言相關組織的接軌等等。這樣的機構，除了民間資金的支持外，主要的支持力量，恐怕還是必須來自政府的資源。如何檢討政府現有組織架構和預算？進一步調整我們的作法，這不僅考驗政府的決心和擔當，也考驗我們說服的意志。

第三、書面化與檔案化。臺灣原住民語

言，大都以口耳相傳，還沒有建立穩固的書面語傳統，以文字累積的檔案資料亦相對顯得貧乏。我想這是所有言？民族所面臨的共同困境。尤其令人神傷的是：沒有文字為輔助載體，所有的言說，隨說隨掃，一旦說話的人不存在了，大片的語彙也因而灰飛煙滅。在這種情況底下，書面化與檔案化，恐怕是我們不得已的選擇。拼音文字的確定，口傳記錄的整理分析，祭典古調的書面化，歷史文獻的考訂，翻譯與出版，凡此等等皆為瀕危語言保存工作的必要手段。克里斯托認為，這樣的努力至少保留了瀕危語言族群未來在語言或文化上的選擇權力。此一論斷，當然是正確的，但卻略嫌消極。依據這些年我在原住民部落的經驗，這些書面語和影音檔案資料，其實也可以翻轉過來重新活化原住民的口傳能力。賽夏族的矮人祭、鄒族的Mayasvi，就在文獻整理之後，成為年輕人通傳祖靈的版本，代代相傳的吟誦，又在部落的祭儀中響亮。我們部落的少年猴祭(Mangayangayau)、大獵祭(Mangayau)這幾十年來亦是在書面記錄的不斷修改與一年又一年的教唱中，重新獲得新的生命與活力。部落長老往往在那龐大的詩篇裡，跌入已失落多時的記憶與傳統，他們說：就是這樣，這是祖先的話，是卑南族的聲音。

第四、以部落為核心。部落是臺灣原住民語言運作的固有場域，也是原住民語言保存的最後保壘。語言的行使需要一個空間，按原住民母語的現況來說，學校的學習環境太制式化，是拔空的存在；而家庭的學習，空間太窄、太封閉，語言缺乏活力。而部落正式一個自給自足的小社會，幾千年來，原住民語言的特色與功能，就是為部落社會而設的；不是為大都會，也不是為國家。我認

爲，這頗能符合當前社群時代的精神，也是社會總體營造的另一種表達。換句話說，臺灣原住民母語復振的設計，應當以部落爲單位，地名的恢復、山川草木族名的賦予、祭儀的活化，空間特色的營運、既有倫理的遵守等等；這些符號系統必須與族語的學習產生一種有機的意義關連，原住民母語才能成爲一個有血有肉的存在。

最後培養族群成員的積極態度，這也是克里斯托相當強調的一點。語言死亡的提醒，應當喚起大家的危機感與急迫感。語言要活，需要一個活的人來用它。少年時代，我能看到來部落傳道的許多瑞士神父，他們不但學會國語、閩南語，也學會了說阿美話、雅美話和卑南話；他們有的竟成了我們母語的守護者。可見，母語的問題，環境固然是一個客觀因素；但我們主觀的決心、對族群的認同與價值抉擇，仍佔主導的位置。我的大表哥在一九六〇年代初期，因特殊的歷史機緣，進入中國大陸，杳無音訊，我們都以爲他不在人間。一九九〇年，輾轉得知他在北京，做個多年的牢，也娶了北京太太。一九九一年，我到北京探望，整個晚上我們在旅店以卑南語交談，吟唱卑南老歌，淚水盈眶。他除了說國語滿嘴北京腔外，他一句也沒有忘記自己祖先的語言。九三年返台，積極參與部落所有的祭典，並以六十五歲有病之身，從頭自修電腦和語言學，日以繼夜獨立專注卑南語詞典的編纂工作。每回和他分享卑南語彙的蒐集與分析，既感動又

喜樂。這也讓我想起阿美族老Lifok形容自己晚年生活的三樂：蒐藏母語之樂、尋根之樂以及創作之樂！文化的根、族語的希望，不在別處，就在我們自己的生命裡。

以上所提的種種途徑，當然並不保證原住民母語可以免於死亡的威脅，我不至於樂觀到看不見來自各方對原住民族語的侵蝕。外在的、內在的、人性的甚至宿命的力量，正一步一步藉世代的交替，將原住民推向無言、無語的無聲世界。

克里斯托的『語言的死亡』，對像我這樣既不樂觀也不悲觀的人來說，是一個很好的理性反省，從還我母語的激情中，找到至少自己可以實踐的方式。更高興的是，在他的敘述中知道全球有那麼多的人和機構，致力於瀕危語言的挽救工作，從理論到實踐，鍥而不捨，展現人類命運與共、人我一家的高貴情操。這是臺灣早已看不到的精神力量。

克里斯托的『語言的死亡』，對像我這樣既不樂觀也不悲觀的人來說，是一個很好的理性反省，從還我母語的激情中，找到至少自己可以實踐的方式。更高興的是，在他的敘述中知道全球有那麼多的人和機構，致力於瀕危語言的挽救工作，從理論到實踐，鍥而不捨，展現人類命運與共、人我一家的高貴情操。這是臺灣早已看不到的精神力量。

No ina a caciyaw i o sakacipinang mira'or to nano to'as ho a saloafang

To laday ano sowalen i, tada kacangalan ko pifana' no Taywan to pakayniay i kasafinacadan ato ka'orip no kasasiromaroma no caciyaw, tahacowa ko paini masamaan ko kasida'it to kapatay to no polong kanatal a caciyaw, mangalef awa to ko sasowalen. Onini to calowayay a caciyaw no Holam matira to. Tona pangkiw no cecay so'ot a miheca tangasa anini, O nika rawraw no mikomoday a faloco' ato manmaan no serangawan a nidemakan, itira sa milalang, pa'wil to masamaanay, pakido sa pararitiriting, paslak han a mipatay. Oya citanetanengay caay ka cicdi a milifet la'edef saan a mikingkiw, o polong a dmakan mafalic masafangcal na saan i, 'araw han caay ka kaliki awaay ko pinapinang ko midemakan.

Ikor to no sakaccay patek siwa so'ot sakapito polo' a miheca, polong sakomodan no Taywan mafalic to ko tafacoan, doedo sa to misafaelohan a masasowal to sakatatapal ato pilifet no Komintang to sakomod, saka masafaeloh to mafalic ko caciyaw no itiniay i Taywan. Kafangcal no ngiha ko caciyaw no Picin, malacaciyaw to no itini i Taywan, malasakaci'icel no Ngayngay, no Payrang a palowad to caciyaw nangra. Itiya to i sakaccay patek siwa so'ot falo polo ira ko spat a mihecaan, tomireng to ko masakapotay no Yencumin miyahoding "Patikoen to ko no ina a caciyaw "sanay, saka itiya to ko Yencumin misatapang a talipaelan pasadak to

tadakalimela'an a salongoc.

Malohak to ko sarikec, paini to, mangaay to ira to ko kasomowalan to caciyaw, nikaorira, tora milongcan to sapalowad to caciyaw no mita, ira ho ko masasifosifoday no mikomoday a faloco'. Orasaka macaco'a'ang ho ko paytemek no faloco', mahapinang to itini pisakakinih to caciyaw; masamaan to ko 'orip no polong a caciyaw itini i Taywan, itini ho i kasasifosifod no sarikec a misaharaterateng a masmer. O na matiniay a dmak, ano tapalen minengneng ko caciyaw no Yencumin i Taywan a palalecad tono Holam i, tadamasafaay, tada mahapinang ko kacalemcem no faloco' a miharateng.

Tona spat so'ot a mihecaan, o ma'oripay itini i saetip masadafdafay no Taywan, o kasafinacadan no Pinpucu, ato ingataay no ccay so'ot mihecaan, o kasafinacadan no Taywan Yencumin, itini sasifoan no lotolotokan ato pasawali o Kalinko, o Posong, makra to ko kalahedaw, roma i, mapatay to ko caciyaw, saka oninian i matatama toya cuad to pisilsil ni Kelisto toya "O nikapatay no caciyaw" sanay a cuad. Sa cisowal sa... mapatay to koya sowal sa, nighthani awaay to ko somowalay toya caciyaw nangra. O finacadan no mita o Pinpucu caay to ka aloman, edeng to o Kafalan ko iraay ho a somowal, ya romaroma sasiwaay ho a caciyaw no Pinpucu, maemin to a mapatay.

Malemeday i, ira ho ko salong a 'osaw materek i pinana'ang, mitayalan a pinatilid, samatiya sato o awaay ko milosimetay to kaira ho ko pinana'ang. Doedoен ko pikingkiw ni Kelisto, ano sa'osien nano to'as tangasa anini pinaay ko caciyaw no tamdamdaw, o caay to ko mamafile konini a dmak. Nikaorira nai sakaccay patek siwa so'ot falo polo' a mihca masadak to ko mikiliman a pasowal, sa'osi han ko ma'oripay ho a caciyaw no tamdamdaw tahanini, ira ho ko enim patek tangasa pito patek sasifoan, onini misa'osian a tilid wata ko pina'on nira a misilsil to kacaan ka filo nira a mitayal. Itini to ko taadoan, misakilac to ma'oripay ho, o mamalahedaway, o mamapatay ato mamatekop to ko pisilsil nira to tatodong, o hakasikasi a maemin misaharateng to ikor tonini hakowaay to ko mama'oripay a caciyaw no tamdamdaw, wata ko smer a pali'ayaw misa'osi. Kisifo han a somowal, ikor to no ccay so'ot a mihca, lima polo' pasinto ko mamalahdaw a caciyaw no tamdamdaw. Lima polo' pasinto, toloay to patek ko 'osaw no caciyaw, ano pakaromi'ad han ko pisa'osi, Mato tosaay a lipay malahedaw to ko ccay a caciyaw.

Ano haenen ko pali'ayaw misa'osi, pakayni pinengneng to Piyuma o finacadanto ako, caay ko pali'ayaw patlaw ko matiniay a sowal. o patalahkal to ccay tadaso'elin marayray masamatini konian a demak! O Piyuma finacadan mangata to cecay ofad ko

tamdaw, nano to'as maro' i ngata masadafdafay a pala no Posong, halafin to ato Holam a malacafay maro'. O fana' aka to kakaemangan i, tada manengneng aka ko pinangan a ma'oripay a lisin no niyaro' a mapalasawad, nengneng han ko kadofa, ka tadamaan no tilid, sakalamkam sa; malahedaw midoedo a mito'or to kapatay no mato'asay, ora kasmer ato katalaw no faloco', caay ko mamafana ko caay pakakera to matiniay a demak. Mato'as to kako, ci limaw to ato kasasiroma no Yencumin a finacadan malacafay, tadafaheka makera aka ko malalecaday ko kalahedaw no caciyaw itini i 'oripay nangra, caay ko ka 'aloman miming ko tamdaw ano ca i oroma ko pala nangra o caay ko hahaenen. Orasaka o kari'ang no caciyaw i, caay ko hahaenen a misa'osi, caay ka hakowa to caay ko hahaenen ko demak, saplongen to milisa'ot a mificing. Oninian to i masamaan ko lekakawa no Kanatal to pakayniay i caciyaw, polongen a mirapot ko laloma' no karariting no finacadan, o tayal i hekal, o todong no serangawan ato i faloco'ay no paytemek a harateng. Itini i ciudad 「O nikapatay no caciyaw」 sanay ni Kelisto, pakayniay i maemin ira mahapinang, patalahikal a maainiini.

Sa cisowal sa o nikapatay no caciyaw sanay i, malengat ko kafalihenaw no tamdamdaw, onian ko tapang no sakasadak nonian a ciudad. Tongod noni a demak i: palowaden to ko mamalahedaw a caciyaw

icowa ko 'poc ato todong nira? Polongan, palaccayen ko caciyaw, onini ko safangcalay awaay ko mamisa'et to kalalacal caay kasaan kita saw?

Sakalalacad no demak i, caayay ka edeng o misa'etay to caciyaw a demakan. Malecad ccayay finacadan, ccayay laloma'an, ccayay ko caciyaw marawraw ho ko laloma'an, wata ko kalingsesan caay to ka safa ko roma a finacadan. Saka itini, pacomoden ni kelisto ko masamaanay a harateng no pina'orip, no kapolongan a taneng ko halallowadan, pakaynien nira i ka'oripan no pina'orip ato polong no serangawan no tamdamdaw, malasacakafilo a misa'osi ko nisafaloco'an. Matiniay a demak i, ano pakaynien i tata'akay a rayaray ato kacakat i 'orip no tamdamdaw a minengneng, mangaay a mahapinang manengneng. Orasaka caliw sa kako to nisowalan ni Ifanofu a sowal: O kahaccay a caciyaw, saheto o taadoan no tahepo no kakarayan, saheto o kafana'an ita itini

toni a hekal kona fucacing a tilid,ano iraay ko spatay patek ko kasasiroma no sowal a pasadak toni a hekal, caay ko mamakadofa kita? Orasaka, o papa'oripen ita ko caciyaw no mita, mato o pa'orip ita to pina'orip ita.

Caay ko edeng konini ko saka ci'poc no caciyaw, o faco no caciyaw no tamdamdaw, o todongay to wacay to taneng no

tamdamdaw, patalahekakal to pinangan no finacadan ato katadamaan no serangawan. Saka o rayray to no finacadan ko caciyaw, o pidoydoyan to no pakasoelin to no tirengan; malahedaw ho ko no finacadan a ngiha, o kalahedaw to ko saloafang no finacadan, caay ko edeng kapatay no caciyaw, finacadan to ato serangawan to a mito'or to a mapatay. Patatikoen to ko sowal ita, itinien to i caciyaw no Taywan Yencumin a demakan.

Edef no finacadan a niyaro' ato fana' no masafaay a finacadan, nano makari'angay no ka 'aloman no mafulaway a tamdaw ko caciyaw no Taywan Yecumin, ikor to mikiskis to saka'orip ato palahedaw to sakomod ato serangawan, mipatangic papifala to caciyaw no Yencomin, o pinangan no saka'orip ato sakaci'poc no saka'orip, roma to i itini i kalalacal kacaan pina'on i, nano pinapinaay to ko karayray sapatikotiko han I katalawan a paacek to ngangan, saka nano itini matongal to ko sapilecadaw to dademaken, caay to pitolas a mipalahedaw to salo'afang no Yencomin. Itira to i falo polo' a mihecan 「Patikoen to ko caciyaw no ina」 sanay pihoding, itiya ira to ko talipa'alay a Yencumin ato citodongay toni a siyakay, pakayni i caciyaw no yencumin a pinengneng to salawacan, nikaorira o patatodong no mikomoday a pacofay, ato pahafay ato picuker , pakayni i palowad to caciyaw no Yencumin, awa ko pinang to sapadang. Maanen ita a palowad pa'orip ko

mamapatay a caciyaw? Patodong han ni Kelisto miparo ko ccay a cefang,pakatiliden nira ko pinapina to milosimetan ato paini nira, laeno to i, toni moetep a miheca to o pinengneng ato pisaharaterateng no mako to palowad no Taywan Yencumin,palecad han toni 「O nikapatay no caciyaw」 hananay, mipainian a likakawa,mitanam to mamangaay milaheci a lalan.

Sarakat,fana'en ho kaci'poc no caciyaw no kasafinacadan no Yencuminu. Ano ira ko salong mafanaay a tamdaw tono Nantaw a sowal i,makafana' to: polong no Nantaw finacadan tosa fu'isan falo patek a ofad a malaklak, kita o Taywan Yencumin teked sa itini sa'etipan kita, saka mana'ang ko masamaanay a caciyaw, makadofa ko masamaanay a demakan, mato o sakaki sapifawa to kalimelaan a caciyaw. Hatiniay ko ka tadamaan nira,saka o mikomoday toni a pala caayay ho pisi'ayaw. mangalef mana'angay ho i caciyaw no Yencumin to pakayniay i lotok,riyar, dahetal ato midoedoay to manmaan a pina'orip a lekakawa,pakaynien i caciyaw no Holam awaay ko fanafana' nangra.Ano i harateng to sapalowadaw to serangawan ita, mato o sowal i ka'ayaw, patatekoen a palacecay ko serangawan ato rayray no pina'orip, ora sakaira ko caciyaw no yencumin, ano masamaan ko pinengneng no mita to rayaray,pina'orip ato taneng no mita, maemin ci taadoan to sakacakat to 'orip no Taywan.

Itiya ho na micamol ko caciyaw no Holam to caciyaw no Pinpucu, nengnengen tonā pinapina a mihecaan o awas ato taneng nomita, masamaan ko kali'ang no edef a radiw ato taneng no caciyaw,ano matiyatiya sa cici'im saho masamatini, o 'icel nira nengnengaw to ita a mitala.

Sakatosa, patirengen ko no Cengfu ato cacitodong palowaday to caciyaw no Yencumin.Na i falo polo' mihecaan tangasa masamatini, pakayniay palowad to caciyaw no Yencumin, saheto sateked, macikcik, awa mapatireng ko sakacipinang a sapirko, roma i malaklak ko kinayra caka saopo ko kicay. Saka palacecayen ko cacitodong mala o haharatengen konini. O tadatayal i o mamirepet ato mamihapinang to polong saka 'orip no caciyaw, patirengen ko manmaan misa'osian a kinayra, milisaotan to a sowal,misangaan a miliyaw a citin, o sapasifana a cudad ato misafaco to sapinanam, parariting to mamadahedaway a caciyaw no roma a kanatal. Matiniay ko cacitodong i, ira to ko payso no micukeray a tamdamdaw i,o caci'icel micukeray ano haratengen i, nano Cengfu a kinayra ko matatodongay. Maaneng masasowal to Cengfu to iraay to anini ko citodongay ato yusan? ta liyawen ita ko demak, onini i o pilifet ita to faloco' ato 'afala no Cengfu, milifet kita to faloco' ita.

Sakatolo, pakacudaden ato

pakana'angen.O caciyaw no Taywan Yencumin,maemin pakayni i sowal katengilan ko kasarayray, awaay ho mapatireng ko tanektekay a rayray a pinasowal,tada manikaw to pinasuped i tana'angan a tilid.O harateng ako polong a sowal no finacadan malecad to misi'ayaw to matiniay a demak.Mangalef o kasemeran no tamdaw.awa ko tilid sapadang,misowalan to masamaanay,masowal to awa to, ano awa to koya somowalay a tamdaw i, ya adihayay a sowal i mato o 'afu maefer malahedaw. O nika matini ko demak,saka pakacudaden ato pakana'angen, oninini aca ko papili'en ita. Piketon to facu no tilid, losimeten misilsil ko nitorisan a kimad, palacudaden ko tikiri no pisalisin,hapinangen miliyaw ko 'ayaway a rayray ,mifalicen ato pasadaken, onini a maemin saheto o tadtatayalen sapina'ang to mamalahedaw a caciyaw.O faloco' ni Kelisto i, ano haenen ko pa'icel mamaterek to ko mamalahedaw a caciyaw, ikor to no finacadan o 'icel to mipili' itini i caciyaw ato serangawan. O piketon tonini, o matatodongay to, nika caay ho kali'ki. To'oren kona pinapina mihecaan o fana' aka itira i niyaro' no Yencumin, ora palatilidan to a sowal ato misangaan a pinasasing i tana'angan a kinayra, mangaay falicen misafaeloh pa'oripen ko taneng a kimad.Nengnengen ko nikaherekan a milosimetan, mato o ilisin no Saysiya, Mayasvi no Ecu, malataadoan to no kapah

sapira'or to salo'afang no to'as,o tikili a radiw rayray sa a matenak,itiya i kailisinan no niyaro' tada mapalosiyan ko ngiha. kailisinan." Mimangayangayau" , " Mangayau" ko

niyaro' niyam tona moetep mihaan caay pitolas a misaliyaliyaw ni tosiran a tilid ato mihaahean to pasifana a romadiw, mapalowad to masafaeloh a ma'orip ato cicedi. O kakitaan sato no niyaro', makadkad to ko nai haratengay ato nikarayray to nikaadihay itini tona 'olic, pasowal sa cangra.. hai matini, matini ko sowal no to'as, o tadangiha no Piyuma konini saan.

Sakasepat,Itinien i sasifoan no niyaro'. O caciyaw no Taywan Yencumin itinitini aca i niyaro' a somowal, o saikoray to pipa'oripan to caciyaw no Yencumin.O kasomowalan to caciyaw iraen ko kasomowalan, ano sowalen ko k a c a c i y a w n o Y e n c u m i n anini,masakawanan ko pinanaman i pitilidan,mato awaay ko pinapinang; i loma' to minanam awa ko sakacaciyaw, awaay ko halowadan.O tada ka'oripan ko niyaro',Kasapatek to ko mihecaan tangasa anini, o katadamaan ato taneng no caciyaw no Yencumin i, oninian ko saka tomireng ko niyaro tahanini;caayay ko sakiTokay,

caayay ko sakikanatal. O faloco' aka i,matatodong konini to sakaci'icel no aniniay a kasafinacadan, o todong to no romaay a patalahekal itini i siyakay a palowad.Ano

saromaen to ko sowal i, o pisafaco' palowad to caciyaw no Yencumin i, itinien i niyaro' misatapang, pafelien to sapatikol to ngangan no pala,o ngangan no lotok 'alo rengos kilang,pa'oripen ko ilisin, ka tadamaan no mitayalan, midoedo to iraay to sapingodo a dademademakan;orasaka onini a fucacing a tilid pararingien to sapinanam ta sakacitadong, haenen a pa'orip ko caciyaw no Yencumin i, ta ira to ko salo'afang nira.

Saikoray to kali'kien palowad ko citanengay no kasafinacadan a tamdaw, onini i o patosokan ni Kelisto a somowal konini. O patalipaelal to nikapatay no caciyaw,o mamapalowad ko 'alomanay ira ko matalaway ato macalohay a faloco'. Pa'oripen ko caciyaw, iraen ko sasomowal. Malakakapahan ho no mako, 'adihay manengneng ako i niyaro' ko Suysi a simpu a patenak , mafana' cangra to caciyaw no Holam,no Payrang, mifana to caciyaw no Pangcah, no Fotod ato no Piyuma, romatini sato malapa'oripay to cangra to caciyaw no mita. Tada soelin, no ina a caciyaw,o taliyok no salawcan ko pi'arawan;nikaorira iraen ko nisafaloco' no mita, o pakaso'elin to finacadan ato pipili' to sakaci'epoc, o tireng to ko cacifaloco' a miketon. O Salikaka aka, satapang sa i sakacecay patek siwa so'ot enim polo ko mihaan, itiya masaroma ho ko kanatal, saka tayra i Congko-Talu, nanoiya awa sato ko lihaf nira, mapatay to awa to i hekal sakami. Tangasa i sakacecay

patek siwa so'ot ira ko siwa polo' a mihaan, makafana to ira i Picin,marofo to pinapina miheca, cifafahi to itiraay. Roma

mihaan, tayra kako a miliso', itira kami i liwkang, no Piyuma ko sakacaciyaw salafi'i sa kami a masasowasowal,o no to'as a 'olic ko radiw, talalosa' sakami a tomangic.sano Holam sa cingra o no Picin ko ngiha nira, nikaorira no to'as a sowal awa ko matawalay nira.Siwa polo' ira ko tolo miha minokay cingra tayni i Taywan, tangsol saan a mikapot to manmaan a ilisin no niyaro', enim polo' ira ko lima to ko mihaan adada ko tatirengan nira, misatapang minanam to kampiwa ato sakacifana' to caciyaw, sa romi'ami'ad, sa lafi'ifi'i sa a misanga to citin no Piyuma.matatama to kami misilsil to kami to misa'opoan nira to sowal no Piyuma, lipahak mangernger ko faloco'.kamatini no demak maharateng aka ko kalas no Pangcah ci Lifok patinako to toloy kalipahakan nira to rarem nira a 'orip: milosimet mina'ang to sowal no ina lipahak, midoydoy to lamit no lilengawan lipahak ato pasadak to nifaloco'an a tilid lipahak! O lamit no serangawan, o nanay to caciyaw no finacadan, caay ka icowacowa, ira itini i 'orip no tatirengan ita. Onini misowalan to manmaanan a lalanian i, haenen aka i caay to mamapatay ko caciyaw no Yencumin caay ka saan, caay ka tahira ko lipahak aka caay to paka'araw to naicowacowaay mikari'ang to caciyaw no Yencumin. Ano i papotalay to, i

loma'ay to, nano tamdawan to mangalef no kawasan a 'icel, hacecacecay sa ko pi'awas miti'er to kafafalic no rayaray, mipalahedaw to caciyaw no Yencumin toni a hekal.

『Nikapatay no caciyaw』 sanay a cudad ni Kelisto i, mahcaday takowanana caay ko lipahakay caay ko masemeray a tamdaw, o safangcalay ci faloco'ay misaharateng, nano patikoen ko no ina a caciyaw sanay toya kafaedet no faloco', pakatama to salong

mamalaheci no tireng. O kalipahakan i, itini i kimad nira makafana ko edef no kanatal 'aloman ko tamdaw ato citodongay, matayal palowad to mamalahedaw a caciyaw, nano fana' ato taneng tangasa to pilaheci mitayal, caay pitolas, patalahekal to malalecaday ko 'orip no tamdamdaw, o ccayay a laloma'an sanay ko katadamaan no faloco'. Onini i halafin to awa ma'araw ko hatiniay a 'icel i Taywan.